

В статье рассматриваются и анализируются основные методические, организационные и академические подходы, используемые при подготовке специалистов по международным отношениям в высших учебных заведениях США, а также определяются главные задачи, принципы и тенденции развития американского высшего образования в целом и профессиональной подготовки специалистов-международников в частности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, высшее образование, индивидуальное обучение, междисциплинарный принцип обучения, децентрализация, интеграция университетов.

The main methodological, organizational and academic approaches used in the process of international relations specialists training in the USA higher educational establishments are viewed and analyzed in the article. Also the key tasks, principles and tendencies of American higher education development in the whole and professional training of international relations specialists in particular are determined.

Key words: professional training, higher education, individual study, interdisciplinary principle of education, decentralization, integration of universities.

УДК 811.161.2(075.8)

ОСОБЛИВОСТІ АСПЕКТІВ ГУМАНІЗАЦІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Титова Марія Василівна,

м. Івано-Франківськ

У статті досліджено особливості аспектів гуманізації при вивченні української мови іноземними студентами, де гуманізація розглядається як стратегічний напрямок розвитку педагогічного процесу, який повинен сприяти розвитку активних творчих особистостей. В умовах технічного вузу передбачається інтенсивне, прискорене вивчення мови з переходом від інформативних до активних, інтенсивних форм пізнавальної та навчальної діяльності студентів-іноземців.

Ключові слова: гуманізація, критерії, самовдосконалення, інженерна освіта, співробітництво, навчальний процес, засоби мови, самонавчання.

Кінець XX – початок XXI століття характеризується все більшим утвердженням у різноманітних галузях ідей гуманізму, який вважає благо людини за найважливіший критерій оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності – нормою відношень між людьми, яка є бажаною. Ствердження гуманізації як стратегічного напрямку розвитку педагогічного процесу є не випадковим, тому що саме зараз все гостріше відчувається проблема нестачі активних творчих особистостей, які є цивілізованими, гуманістично і гуманітарно орієнтованими, прихильними і здатними до постійного самовдосконалення, взаєморозуміння і взаємодії з носіями різних мов та культур в ім'я загального блага людства. Саме формування та розвиток таких особистостей становить найактуальнішу, глобальну мету педагогічної науки сьогодення. І не остання роль у досягненні цієї складної й багатоаспектної мети належить лінгводидактиці.

З розвитком ідей гуманізму навчання стало розглядатися не просто як передача та засвоєння того чи іншого культурного досвіду, а як спільна діяльність реальних або потенційних однодумців (викладачів та студентів), яка спрямована на максимально новий та глибокий пізнавальний, соціальний та особистісний розвиток кожного з учасників цієї діяльності.

Принцип гуманізму, що у практичній реалізації перетворюється у соціально-педагогічний фактор розвитку особистості, потребує відповідного підбирання всіх компонентів педагогічної системи (цілей, принципів, змісту, засобів та форм спільної діяльності викладача і студентів). Тут слід сказати, що зміст освіти кожного учасника комунікації умовно поділяється на:

- індивідуально-особистісний зміст;
- соціальний (наприклад, професійний) зміст;
- культурно зумовлений національний зміст;
- універсальний зміст.

Набір культурних універсалій є спільним для всіх національностей (народів):

- 1) універсалії об'єктивного ряду (світ, зміни, причина, наслідок, ціле, частина тощо);

- 2) універсалії об'єктивного ряду (людина, щастя, справедливість, держава, честь тощо);

- 3) універсалії суб'єктивно-суб'єктивного ряду (пізнання, діяльність, істина тощо).

Національні особливості виявляються в культурно зумовлених способах спілкування поведінки і діяльності людей, притаманній системі цінностей, способах зберігання і передачі соціального досвіду. У кожного народу є відмінності у сприйманні простору і часу, розумінні добра і зла, життя і смерті, ставленні до природи, праці, особистості тощо [1].

Перехід нашого вузу в нову якість національного технічного університету зумовив один із пріоритетних напрямів у перебудові інженерної освіти, пов'язаний з поглибленням і розширенням гуманітарної підготовки як складової і невід'ємної частини у системі підготовки сучасного освіченого спеціаліста.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки гуманізація в Україні стає основною складовою нового педагогічного мислення, що передбачає утвердження людини як найвищої цінності, найповніше розкриття її здібностей, задоволення різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини в суспільстві, особливо коли це суспільство є новим, з навколишнім середовищем і природою [1].

Гуманізація навчального процесу є однією з найактуальніших проблем педагогіки вищої школи. Рішення проблем гуманізації й гуманітаризації освіти у вузі пов'язана з гуманізацією всього життя нашого суспільства, відтворенням людини як особистості. Гуманізація навчального процесу у вузі має на увазі разом з іншими факторами використання таких методів навчання, які б формували мотиви навчально-пізнавальної діяльності, сприяли виявленню й розвитку творчого потенціалу студента, самореалізації його особистості, включали в процес пізнання сфери емоцій, сприяли розвитку співробітництва.

Зважаючи на глобальну мету освіти, формування здатності до міжкультурної комунікації набуває в сучасних умовах особливої актуальності. Під поняттям МКК ми розуміємо процес спілкування та взаємодії представників різних культур з метою вирішення спільних проблем або особистісних потреб. Це відбувається у формі безпосереднього спілкування між ними або опосередковано – за допомогою паперових, аудіовізуальних та електронних носіїв [2].

Гуманізація навчального процесу з мовної підготовки іноземних студентів для досягнення визначеної глобальної мети має своєю передумовою глибоке усвідомлення того, що кожен студент виявляє себе як суб'єкт, а не як об'єкт діяльності водночас у трьох різних іпостасях: по-перше, як носій певних індивідуально-психологічних властивостей; по-друге, як носій мови та культури, що її обслуговує; по-третє,

як людина, що має певний загальноосвітній рівень. Саме врахування інваріантних та варіантних особливостей іноземних студентів дозволяє послідовно здійснювати індивідуалізацію і диференціацію навчання, що на сучасному етапі розцінюються як найвизначальніші способи навчального процесу. У конкретному плані гуманізація навчального процесу означає, насамперед, поступову трансформацію навчання у самонавчання, повну свободу автолінгводидакта – суб'єкта навчальної діяльності – у виборі параметрів усіх ланок цієї діяльності з метою постійного самовдосконалення, що виявляє себе у кількісному і якісному зростанні знань, а також навичок та умінь щодо їх придбання та використання.

Завдання сучасної вищої технічної школи – не тільки підготовка компетентних фахівців у своїй галузі, але й інтелігентних особистостей. Визначна роль у формуванні мислячої, діяльної, творчої, свідомої людини належить мові. Відповідно до Державної національної програми «Освіта. Україна XXI ст.» та Концепції національного виховання головні завдання мовної освіти – це виховання культури, формування інтелекту, розвиток мовленнєвих здібностей особистості в процесі розв'язання життєвих проблем (побутових, виробничих, духовних) засобами мови [1, 3].

Метою навчання української мови як іноземної у вищих технічних навчальних закладах є формування в іноземних студентів професійної комунікативної компетенції шляхом розвитку та вдосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письма та аудіювання (розуміння усної мови на слух). Досягти цього в умовах обмеженої кількості годин, яка виділяється на це навчання в технічному вузі, дуже складно. Викладачі змушені враховувати недостатній рівень знань і вмінь, з якими іноземні студенти приходять після початкових курсів у вуз, та ще й вирішувати проблему навчання студентів-іноземців з різним рівнем мовленнєвої підготовки. А ми повинні готувати студентів до читання професійно орієнтованих текстів – основного виду мовленнєвої діяльності, яке передбачає користування усіма засобами інформації – підручником, журналом, монографією, патентом, широким використанням мережі Інтернет.

В умовах технічного вузу передбачається інтенсивне прискорене вивчення мови з переходом від інформативних до активних, творчих, розвиваючих, інтенсивних форм пізнавальної та навчальної діяльності студентів-іноземців з акцентом на професійно-побутовому спілкуванні [4].

Специфіка самонавчання як форми оволодіння мовою зумовлює потребу в її адекватному методичному забезпеченні – науково обґрунтованому педагогічному впливові на автолінгводидакта з метою створення оптимальних зовнішніх умов і генезису оптимальних внутрішніх умов самонавчання. Такий вплив, як видно зі сучасних загально дидактичних і лінгводидактичних досліджень, пов'язується із здійсненням педагогічного спілкування викладача і студента на основі їх міжособистісного контакту, лінгвокультурної взаємодії і навчального співробітництва. Міжособистісний, лінгвокультурний і навчальний аспекти педагогічного спілкування, як легко зрозуміти, збігаються з тими якими, в яких проявляє себе іноземний студент у процесі навчально-пізнавальної і комунікативно-мовленнєвої діяльності [4].

У загальному вигляді функції викладача і студента як партнерів у педагогічному спілкуванні розподіляють таким чином:

- викладач-партнер – ініціатор спілкування, його організатор, творчий провідник панівних на тому чи іншому етапі педагогічних концепцій;

- студент-партнер, який активно реагує на педагогічний вплив, інтерпретатор, модифікатор і реалізатор педагогічних концепцій.

Організуючи педагогічне спілкування у міжособистісному аспекті, викладач мови повинен враховувати такі індивідуально-психологічні властивості своїх студентів: здібності, темперамент, характер, емоції, почуття, потреби, мотиви, цілі діяльності, інтереси, завдання, побажання і прагнення, вольові якості [5].

Організація педагогічного спілкування у його навчальному аспекті передбачає врахування загальноосвітнього рівня студен-

та, тобто досвід навчально-пізнавальної діяльності, який включає:

1) знання з дисциплін гуманітарного, природничо-технічного і художнього циклів, що складають характерний для більшості країн мінімум;

2) загальнонавчальні уміння (організаційні, інтелектуальні, пошуково-інформаційні, самоосвітні);

3) специфічні для вивчення іноземної мови уміння, що конкретизують мовленнєві уміння слухання, читання, мовлення, писання, перекладу.

Спрямоване на досягнення глобальної мети педагогіки і лінгводидактики, педагогічне спілкування у своїх окремих аспектах реалізує складові цієї мети.

Педагогічне спілкування в особистому аспекті реалізує себе у формуванні і вдосконаленні особистості студента, здатної до активної діяльності у різних галузях. Педагогічне спілкування у лінгвокультурному аспекті має своїм результатом формування у студента іншомовної комунікативної компетенції, що ми визначаємо як здатність індивіда до спілкування у рамках більш чи менш широкого кола сфер, тем, ситуацій та видів мовленнєвої діяльності з більшим чи меншим наближенням до обсягу і рівня середнього носія мови і культури, що її обслуговує. Реалізація педагогічного спілкування в навчальному аспекті веде до формування і вдосконалення студента як носія автолінгводидактичної компетенції, тобто здатності до самонавчання української мови як іноземної. Ця компетенція, крім загальноосвітнього рівня, включає також специфічні для самонавчання української мови як іноземної навчальні уміння, що пов'язані з виконанням відповідних автолінгводидактичних функцій [4].

В основі гуманізації навчального процесу при вивченні української мови як іноземної використовується комунікативна здатність викладача, яка реалізується через такі основні види діяльності:

1. Дидактичний (здатність викладача подавати матеріал доступно, цікаво, зрозуміло, просто).
2. Організаційний (висока культура активної участі у спілкуванні, при якому викладач і студент є рівними). Основною формою спілкування є дискусія. Це формує у студентів здатність творчо мислити, ініціативність.
3. Експресивний (виразна яскрава мова, пошук необхідної інтонації, вираз обличчя, адекватні жести й рухи).
4. Перцептивний (здатність викладача проникнути в психіку студента і проявити педагогічну спостережливість).
5. Комунікативний (здатність встановлювати взаємостосунки зі студентами, педагогічний такт, вимогливість).
6. Особисті якості викладача (витримка, наполегливість, терпіння, доброзичливість). Викладач повинен постійно відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні зі студентами-іноземцями [6].

Отже, розглядаючи ці види комунікативної діяльності викладача, необхідно підкреслити, що вони сприяють гуманізації навчального процесу і його ефективності. Робота з іноземними студентами створює ще й можливості для розширення спілкування через пізнання багатогранного і цікавого світу реального контактування, пізнання традицій, звичаїв різних країн. Саме такий підхід, безсумнівно, у найбільшій мірі відповідає потребам сьогодення.

Викладання і вивчення української мови як іноземної є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає комплексного підходу до вирішення проблем оптимізації цього процесу, тобто урахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів його здійснення. Розгалуженість сучасних соціальних відносин спричиняє необхідність вилучення з їх сукупності окремих груп факторів; соціально-політичних, соціально-економічних, соціально-лінгвістичних, соціально-психологічних, соціально-культурних.

Розглядаючи зовнішні фактори, серед яких чільне місце посідають фактори соціальні, можна зробити висновок, що у блоці гуманітарних дисциплін сам час визначає відповідну роль і місце української мови як іноземної, що дає можливість спеціалісту підняти рівень і зміст спілкування саме тієї сфери, у якій діє кожна людина.

Література та джерела

1. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)». – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Культурологія. ХХ век. Енциклопедія. – СПб.: Универсальная книга, 1998. – Т. 2. – 447 с.
3. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С.18
4. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі / Г.І.Бородіна // Іноземні мови. – 2005. – № 2. – С.28-30
5. Давиденко Ю.Є. Використання інформаційно-комунікативних технологій для мовної освіти / Ю.Є. Давиденко // Іноземні мови. – 2005. – № 3. – С.40-41
6. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

В статье исследованы аспекты гуманизации при изучении украинского языка иностранными студентами, где гуманизация рассматривается как стратегическое направление развития педагогического процесса, который должен способствовать развитию активных творческих личностей. В условиях технического вуза предусмотрено интенсивное, ускоренное изучение языка с переходом от информативных к активным, интенсивным формам познавательной и учебной деятельности студентов-иностранцев.

Ключевые слова: гуманизация, критерии, самосовершенствование, инженерное образование, сотрудничество, учебный процесс, средства языка, самообучение.

The article deals with the peculiar aspects of humanizing the models of teaching foreign students Ukrainian. Humanization is described as a strategic approach to the development of the pedagogical process that should promote the development of the active creative personalities. Technical university predetermines intensive and accelerated language studying switch from instructive to active and intense forms of foreign students cognitive and educational activities.

Key words: humanization, criteria, self-perfection, engineering education, cooperation, process of education, linguistic means, self-education.

УДК 37.048.44

ГЕНЕЗИС ШКІЛЬНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ У США

Тичинська Ольга,
м. Тернопіль

У статті досліджується еволюція та генезис шкільного консультування у США, проаналізовано особливості професії шкільного консультування, визначено роль шкільного консультанта в освітньому процесі загальноосвітніх навчальних закладів США.

Ключові слова: шкільний консультант, моделі шкільного консультування, наставництво, Американська асоціація шкільного консультування, національна модель американської асоціації шкільних консультантів, компетенції, компоненти.

Шкільне консультування було, і залишається, професією, що продовжує розвиватися. Сутність розвитку шкільного консультування як професії, призвела до плутанини ролей, обов'язків, які передбачаються межами підготовки шкільного консультанта. Консультантів історично змушували виконувати обов'язки, які належали як до прямих, так і до непрямих обов'язків шкільного консультанта. Суперечки щодо питання: «У чому ж полягають функції шкільного консультанта?», тривали впродовж усієї історії розвитку самої професії.

Керівники шкіл, адміністратори, учителі, батьки по-різному розуміють роль шкільного консультанта в школі. Існують розбіжності і серед самих шкільних консультантів щодо їх ролі і найкращого способу використання їхнього часу. Доцільно зауважити, що історія шкільного консультування варіюється залежно від того, як різні країни та місцеві громади вирішують проводити академічну та кар'єрну підготовку та навчати особистісно-соціальних навичок і компетенцій учнів шкіл та їх сімей на основі економічних та соціальних освітніх засад, що сьогодні відомі як програми шкільного консультування.

Окремі аспекти професії шкільного консультанта висвітлені у працях Дж. Адамса, Дж. Бернхейма, С. Дахіра, С. Джексона, Р. Джорджа, С. Кампбелла, Р. В. Овчарова, М. Старра, С. Стоуна, С. Уїстона, Б. Фрімана та ін.

Мета наукової статті – дослідити еволюцію та генезис шкільного консультування у США.

Шкільне консультування розпочало своє існування наприкінці ХVІІІ ст., як пряма відповідь на промислову революцію. З самого початку професії відбувалися значні зміни в навчанні шкільних консультантів. Перші шкільні консультанти не були ґрунтовно підготовлені для професії консультування. Ними були звичайні вчителі, на яких покладалися додаткові обов'язки допомагати учням у питаннях вибору професії й навчальних занять. Необхідно зауважити, що такі перші «консультанти з працевлаштування», разом зі своїми прямими обов'язками вчителя, повинні були надавати підтримку учням у вирішенні питань, пов'язаних з вибором майбутньої професії й навчального закладу і періодично допомагати учням у вирішенні проблем особистого характеру з метою досягнення успіху у кар'єрних та освітніх питаннях. Зауважимо, що така «модель послуг» («services model») мала на меті підготувати учнів до світу праці [1, с. 235-236].

Варто зазначити, що витоки професії шкільного консультування у США сягають початку ХХ ст. До початківців у цій галузі належать Джессі Б. Девіс, який першим заговорив про наставництво в класах у 1907 році, і Френк Парсонс, який у 1908 році створив Бюро працевлаштування (Vocation Bureau). Протягом 20-их – 40-их років ХХ ст. професію шкільного консультування визначала клінічна модель. До інших моделей належить модель, яка має в своїй основі роботу шкільних консультантів з учнівським складом та з іншими працівниками школи (медсестрами, соціальними працівниками, помічниками учителів). Наприкінці 60-их років ХХ ст. почала розвиватися нова модель, у якій шкільне консультування розглядалося як більш інтегрований процес у роботу школи, а не лише додатковою послугою. Кар'єрний, академічний та особистий соціальний розвиток стали центральними компонентами програми шкільного консультування. Міссурська модель (The Missouri Model), яку розробив Норм Джісберс з колегами, є, безсумнівно, найважливішою моделлю професійного шкільного консультування у США. Ця модель вимагала потреби в організованому, розпланованому наставництві й програмах консультування. Компоненти Міссурської моделі прослідковуються в